

КАРАНТИННІ ОРГАНІЗМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бурдуланюк А.О., Сумський НАУ, к.с.-г.н., доцент кафедри захисту рослин

<https://orcid.org/0000-0002-9258-7456> +380953502160 Allasnau@rambler.ru

Зв'язка С.О., Сумський НАУ, студент 1 курсу спеціальності 202 «Захист і карантин рослин» ОС «Бакалавр»

+380509364093 Slavaukraini40@gmail.com

Останні роки в Україні сталося багато змін. Збільшилися експортно-імпорتنі потоки сільськогосподарської продукції з країнами Європи та Азії, що є позитивним моментом для розвитку економіки держави. Але розвиток торговельних відносин України з іншими країнами створює потенціальну небезпеку ввезення на територію нашої держави карантинних та інших небезпечних шкідників, хвороб рослин та бур'янів. Карантинні організми потрапляють до країни з імпортними вантажами, для яких не встановлений статус, як карантинного, не визначено їх значення для рослинних ресурсів України. Також існує небезпека завезення карантинних організмів з транспортними засобами, тарою, пакувальним матеріалом, валізах пасажирів, тощо [3]. У світовій практиці відомі приклади великих втрат від проникнення на територію держав і поширення небезпечних карантинних шкідливих організмів. За кількістю виявлень карантинних організмів найбільший ризик для нашої держави представляє продукція, що надходить з Туреччини. Найбільше насіння карантинних бур'янів виявляють в продукції, що надходить з Молдови та Російської Федерації [1]. Це потребує оцінки небезпеки карантинних шкідливих організмів для певної території країни, їх економічного та соціального значення.

Практичний досвід с.-г. виробників доводить, що після проникнення на нові території, види з високою екологічною пластичністю, репродуктивною здатністю, потужною конкурентною спроможністю досить успішно та швидко адаптуються. А відсутність природних ворогів, наявність корму та відповідних

кліматичних умов сприяють подальшому розвитку і розповсюдженню шкідливого організму в нових ареалах. Дослідженнями доведено, що впродовж десятиріччя відбувається інтродукція щонайменше 5–10 шкідників рослин та 3–5 адвентивних збудників хвороб рослин [7].

Згідно переліку карантинних організмів, обмежено поширених в Україні (Список А-2), на території нашої держави станом на 01.01.2018 р. зареєстровано 30 видів карантинних організмів, в тому числі: 4 – комахи, 5 – грибкові, бактеріальні та вірусні хвороби, 1 – нематоди, 20 – бур'яни. На території Сумської області поширені такі карантинні шкідливі організми сільськогосподарських культур: американський білий метелик, золотиста картопляна нематода, амброзія полинолиста [6].

Американський білий метелик (*Huphantria cunea*) – широкий поліфаг, що пошкоджує понад 300 видів різних трав'янистих, кущових та деревних культур. Батьківщиною американського білого метелика (АБМ) є Північна Америка. В Європу, а саме в Угорщину, цей шкідник був завезений з вантажем з Північної Америки у 1940 році. Згідно офіційних даних головного управління Держпродспоживслужби *Huphantria cunea* виявлений в 6 районах Сумської області: Тростянецький (м. Тростянець – 1,21 га), Охтирський (с. Високе – 5 га), Конотопський (с. Соснівка – 10 га, с. Шаповалівка – 20 га), Великописарівський (сmt. Кириківка – 10 га), Роменський (с. Андріяшівка – 5 га, с. Василівка – 162 га), Сумський (с. Нижня Сироватка – 2,1 га, залізнична станція Василя Несвіта – 3,2 га, сmt. Степанівка – 0,3 га). Площа поширення американського білого метелика на території Сумської області складає 218,81 га, заражені 10 населених пунктів. Найбільше поширення спостерігається в Роменському районі – площа зараження склала 167,0 га. В 2017 році відбулося поширення *Huphantria cunea* в Сумському районі області, у зв'язку з цим був запроваджений карантинний режим по Нижньосироватській та Степанівській сільських радах.

Для попередження занесення АБМ слід проводити детальний огляд імпорتنих вантажів, вітчизняної продукції, пакувального матеріалу,

транспортних засобів, що надходять з карантинних зон, регулярно обстежувати багаторічні насадження. Вивіз плодів і садивного матеріалу із заражених господарств, населених пунктів проводити за узгодженням з віто санітарною службою [2].

Золотиста картопляна нематода *Globodera rostochiensis* (Wollenweber) Behrens - вузькоспеціалізований вид, який паразитує на коренях томатів і картоплі, уражує рослини з родини *Solanaceae*. Ця нематода викликає захворювання – глободероз. Втрати врожаю картоплі від ураження рослин складають більше 30 %, а за високого рівня чисельності особин у ґрунті можлива й повна загибель рослин. Особливо великої шкоди *G. rostochiensis* завдає на полях, де картопля вирощується з порушенням сівозмін і повертається на попереднє місце на другий-третій рік та на присадибних ділянках. В Україну золотиста картопляна нематода була завезена у 1961 році з Європи. ЗКН виявлена в 8 районах області (Білопільський, Конотопський, Кролевецький, Середино-Будський, Сумський, Охтирський, Шосткинський, Ямпільський) в 71 населеному пункті, 2941 присадибній ділянці на площі 1088,96 га.

Для попередження занесення та поширення *Globodera rostochiensis* забороняється ввезення ураженого садивного матеріалу й ґрунту із зон зараження країн поширення захворювання. Проводять карантинне інспектування посадок картоплі в період масового цвітіння рослин. Для нематодологічного аналізу відбирають зразки ґрунту. У разі виявлення зараження проводять знищення посівів і посадок із негайним спалюванням викопаних рослин та дезінфекцією засобів інвентарю. Вивезення продукції рослинного походження із зони зараження проводять з дотримання встановлених вимог [5].

Амброзія полинолиста (*Ambrósia artemisiifólia*) – дуже небезпечний бур'ян, виявлений в 17 районах області: (Білопільський, Буринський, Глухівський, Великописарівський, Конотопський, Краснопільський, Кролевецький, Лебединський, Липоводолинський, Недригайлівський,

Роменський, Охтирський, Путивльський, Сумський, Тростянецький, Ямпільський, Шосткинський), в 168 населених пунктах, на площі 1282,46 га.

Батьківщина амброзії полинолистої - Північна Америка. В Україні цей бур'ян вперше виявлено в 1914 році в с. Кудашівка Дніпропетровської області. Після 50-х років ХХ ст. амброзія почала активно «крокувати» у північному і західному напрямках України. По зовнішньому вигляду нагадує полин звичайний. На цю схожість вказує видова назва - полинолиста. Засмічує всі польові культури (особливо просапні і ярі зернові), овочеві, плодові, виноград, пасовища, зарості чагарників. Пилок амброзії викликає у людей захворювання – амброзійний поліноз. У період цвітіння від цього захворювання страждає величезна кількість населення.

Для боротьби з *Ambrosia artemisiifolia* проводять обстеження земельних угідь: узбіч та схилів доріг, територій станцій, пунктів ввезення, приймання, зберігання та використання засміченого матеріалу, а також прилеглих до них територій (в радіусі 3 км), сільськогосподарських угідь. При виявленні амброзії потрібно скошувати не менше 3-4 разів за літо. На великих площах слід застосовувати гербіциди [4].

Список літератури

1. Аналіз фітосанітарного ризику регульованих шкідливих організмів, відсутніх в Україні / Пилипенко Л.А. та ін. К.: Колообіг, 2012. 56 с.
2. Державна служба України з безпеки харчових продуктів та захисту споживачів. Головне управління Держпродспоживслужби в Сумській області. [Електронний ресурс]. URL: <http://udpss.sumy.ua/index.php/18-holovna/185-fito-10-07-2017-2>
3. Державна служба України з безпеки харчових продуктів та захисту споживачів. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.consumer.gov.ua>
4. Державна служба України з безпеки харчових продуктів та захисту споживачів. Державна установа «Житомирська обласна фітосанітарна лабораторія». Карантинні Організми Житомирщини. [Електронний ресурс]. URL: <http://fitolab.zhitomir.org/karantynni-organizmy-zhytomyrshhyny/>

5. Державна служба України з безпеки харчових продуктів та захисту споживачів. Державна установа «Чернігівська обласна фітосанітарна лабораторія». Золотиста картопляна нематода [Електронний ресурс]. URL: <http://www.karant.in.ua/node/16>
6. Державна служба України з безпеки харчових продуктів та захисту споживачів. Державна установа «Сумська обласна фітосанітарна лабораторія». [Електронний ресурс]. URL: <http://fitolab.gov.ua/index.php/inform/propagandznan>
7. Станкевич С.В. Управління чисельністю комах-фітофагів: навч. посібник. Харків: ФОП Бровін О.В., 2015. 178 с.